

BEKÜLDÖTT KÖNYVEK.

Vasskó Ilona: *A pécsi püspöki könyvtár francia nyomtatványai és kéziratai.* Pécs, Dunántúl, 1934, 8°, 122 l. (Közlemények a Pécsi Erzsébet Tudományegyetem könyvtárából, 33. sz.) — A XVIII. század kultúrtörténetének keresztmetszetében Pécs városa jelentékeny helyet foglal el. A város fejlődésének hatalmas lendülete Klimó György nevéhez fűződik, ki püspökségének 1751—1777-ig tartó ideje alatt iskolákat, templomokat, középületeket építtetett, papírmalmot, nyomdát alapított és megnyitotta a 15.000 kötettel rendelkező első nyilvános könyvtárat. A könyvtár olvasói számára kötelező szabályzatot márványtáblára vésette, mely ma is az épület bejáratában található; állandó könyvtárosai voltak és a könyvtár további fenntartásának érdekében alapítványt tett, hogy annak kamatából kapja majd fizetését a könyvtáros és a könyvtárszolga. Nem sajnálta sem az anyagi áldozatot, sem a fáradságot, ami ebben az időben a könyveknek külföldről való beszerzésével járt, és így a könyvtárban ennek a korszaknak minden irányú szellemi terméke megtalálható. Sajnos, halálával utódainak más irányú elfoglaltsága és a viszonyok lényeges változása megállította a könyvtár fejlődését: 1800 körül pár évig megszűnt nyilvános könyvtár lenni. 1825 után Szepesi Ignác püspöksége alatt ismét javulnak a könyvtár viszonyok, a könyvtárat új épületbe helyezik, de a püspököt korai halála meggátolta a könyvek rendszeres gyarapításában. Ez a magyarázata annak, hogy a XIX. században a könyvtárat jóformán csak a régi anyagot kereső kutatók látogatják. A jelenleg 35.000 kötetből álló könyvtár jó részét a hittudományi munkák teszik, de a kor szellemének megfelelően képviselve vannak a többi tudományágak is. A számos latin munka mellett az idegennyelvűek közül a francia van leggazdagabban képviselve, ami természetesen eredménye az ebben az időben egész Európát átható francia kultúrának. Az 584 francia nyelvű munka között túlsúlyban vannak az exegetikai, liturgikai, homiletikai és apologetikai munkák. A francia janzenista irodalom számos művel van képviselve, de található néhány munka a gallikánizmus és az ultramontanizmus mozgalmából is. A filozófiai, pedagógiai, történelmi, földrajzi és természettudományi könyvek mellett a szépirodalom is szerepel még, de igen hézagosan. A francia kéziratgyűjtemény a francia katolicizmusnak és az emigráns francia pápáságok történetére vonatkozó iratokból áll és magába foglal 107 eredeti és 8 másolt levélből álló levélgűjteményt, mely főleg az emigráns papok anyagi helyzetére, politikai felfogására és az általános politikai helyzetre vet világot, de találunk utalást könyvekre is. Vasskó Ilona, amint munkájának címe is kifejezi, a pécsi püspöki könyvtár francia nyomtatványait és kéziratait gyűjtötte össze és ismerteti. Komoly tudományos kutatások alapján írja meg a könyvtár történetét, szaktudással ismerteti a könyveket bekapcsolva a francia szellemtörténetbe, pontosan adja a nyomtatványok időrendi jegyzékét, majd a kéziratokat ismerteti és néhányat eredeti helyesírással közöl. A munka igen hasznos segédeszköze lesz a kutatóknak, nagy előnye, hogy az egyes munkák felsorolásánál közli a könyv irányelvét is. Kár, hogy a bibliographia, nem adja a könyvek pontos címét, nem említi a lapszámokat és nem közli a könyvek jelzését.

(Szeged.)

Jezerniczky Margit.

Francois d'Olay: *Les frontières de la Hongrie de Trianon.* Budapest, 1935, 8° 104 l.

Könnnyü László: *Sikoltás a pusztán.* Versek. Szeged, 1935, 8° 79 l. — A bevezetésből: „Valami csodás üzenetet kellene elmondanom és én elfelejtettem azt. Mint a köszöntő gyermek versikéjével, úgy állok előttetek. Csak szavaim vannak, összefüggéstelen szavaim... Hiszek a katolicizmus és a magyarság minden dogmájában, de a formára nem esküszöm“.

Radnóti Miklós: *Ujhold.* Versek. Buday György fámetszeteivel. Szegedi Fiatalok Művészeti Kollegiuma. Szeged, 1935, 8° 47 l.

Köszegi László: *Revízió a művészet körül és más tanulmányok.* Budapest, 1934, 8° 84 l. — A szerző, aki évek óta makacsul harcol a modern

művészet ellen, az idealizmus nevében lapos realizmust prédikálva, panaszkodik, hogy „tanulmányai jó része csak saját kiadásában láthat napvilágot“. Ez nem is csoda, mert tanulmányait szelíd derűltség szokta fogadni... Jellemzésül idézzünk egy mondatot a 7. lapról: „S vannak olyanok, kik — már igazán a kenetes perfidia egy nemével — túlbuzgó papok ikonoklaszta ösztönét lázítják a színvonalas művészet ellen, azt tanítván, hogy a jó rajz, szép szín és gondos kompozíció materializmusra vezet. Szegény jó Uristen is, de materialista volt, hogy nem abanovák figurák tipusára teremtette meg az embert és az eget is oly szép azurra festette...“

Buday Árpád: *Barangolások görög földön, szárazon és vízen*. H. n., é. n. 4° 18 számozatlan l. — Kár volt ezt az érdekes útleírást ilyen formátlan kiadásban közreadni.

Márkus László: *A színház etikája*. Győr, Rotary-Club, 1934, 12° 16 l. — A 7. lapról: „Nem színház az az új német és francia avant-garde, amely hol kommunista, hol nacionalista reformeszméket, székszuálpathologiai demonstrációkat, klinikai eseteket és szociális részletkérdéseket vet színpadra és nem színház az olasz futurizmus színháza, mely esztétikai és lélektani elméleteken kotel, és nem az a hitleri színház, sem a szovjet-színház, mely egy hatalmi rendszer ideológiáját propagálja“.

Buday Árpád *A dypioni temető halotti lakomás siremléke*. Szeged, 1934, 4 182 l.

Riedl Frigyes: *Madách*. Bp. é. n. 12°, 128 l. — Riedl egyetemi előadásaiából. A kötet végén Kozocsa Sándor közli R. munkásságának és a róla szóló irodalomnak bibliográfiáját.

R. Berde Mária: *Szentségtörők*. Regény. I—II. Erdélyi Magyar Írói Rend kiadása. 8° 235 és 194 l.

Czakó István: *A trianoni „békekötés“ felelőssége*. Második kiadás. Bpest, Egyetemi Nyomda, 1935, 12° 53 l.

Buday György *színpadi képei*. Georg Buday: Bühnenbilder. Házy Albert bevezetésével. A Színpad könyvtára. Szeged, 1934, 8° 12 l.

Hóman Bálint és Szekfű Gyula: *Magyar történet*. IV. kötet. Bp. 1935, 8° 664 l. — A kötet második, bővített kiadásban hozza Szekfű Gyula munkáját a tizenhetedik és tizennyolcadik századról. A bámulatos erudícióval készült szintézis a legújabb irodalmat is földolgozza. Hatása kétségkívül döntő fontosságú lesz nemcsak történéseinkre, hanem minden irányú szellemtörténeti kutatásra.

Székelv népballadák. Budapest, Egyetemi Nyomda, 1935, 8° 311 l. — A balladákat összeválogatta és magyarázta Ortutay Gyula. Fajetszetekkel díszítette Buday György.

Csapláros István: *Théophile Gautier és a magyarok*. Pécs, 1935, 8° 46 l. — A pécsi egyetem sorozatában megjelent dolgozat felkutatja Gautier kapcsolatait magyar zenészekkel, festőkkel, színészekkel, táncosokkal. Ismerteti Gautier magyar-tárgyú munkáit, amelyek Magyarország akkori konvencionális képét adják s főleg Valerio festő hatását mutatják. Rávilágít a német irodalom közvetítő szerepére és a magyar kritikusok állásfoglalására. Munkája végén Gautier magyar fordításban megjelent műveinek bibliográfiáját adja a szerző.

(Szeged.)

Keresztes-Nagy Rózsa.

Budapesti Szemle. A Magyar Tud. Akadémia megbízásából szerkeszti Voinovich Géza. 690. sz. — Az Akadémia kítűnő, de kritikai rovatában elszomorítóan elfogult folyóirata egy Hajdu Zoltán nevű ósdi fölfogású új szerző tollából mérges cikket közöl Szerb Antal Magyar Irodalomtörténetéről, amelyben pedig az elfogulatlan és modern közvélemény a Pintér Jenő utáni első magasszínvonalú szintézist üdvözölte... Nem értjük Szerb Antallal szemben a gyűlölködő haragot és Császár Elemér bölcs szavait idézhetjük a Hajdu Zoltánnak fejére: „A kritika, elismerjük, veszedelmes műfaj, de amint semmiféle emberi, egyébként hasznos idézmenyt, akként a kritikát sem teszi ártalmassá az, hogy tudatlanok és rosszakarutak visszaélhetnek vele“. (Az irodalmi kritika, 1923: 49.)

A Hajdu Zoltán torzító cikkének legalább meglesz az a hatása, hogy fölfigyelnek az igazság hívei és tanulmányozni fogják Szerb Antal megtámadott szövegét, veriükálják az idézeteket, amikre a Budapesti Szemle marasztaló verdiktjét alapítja. Hajdu Zoltán rosszakarattal és olyan szabadossággal kezeli az idézés technikáját, hogy Szerb Antal joggal fordulhatna védelemért a független magyar bírósághoz... A Budapesti Szemle módszerével azt is be lehetne bizonyítani, hogy a Biblia tagadja Isten létét, mert a zsolttáros így korhol: „Nincs Isten! (— mondja az esztelen az ő szívében)“.

Hajdu Zoltán vagy elmulasztja rosszhiszemű és primitív megnemértésről tanuskodó állítását igazolni, vagy pedig kikap egy szót, elhallgatja a többit és épen az ellenkezőjét tulajdonítja Szerb Antalnak, mint amit Szerb Antal könyve mond... Azt állítja például minden bizonyíték nélkül Hajdu Zoltán, hogy Szerb Antal „szokatlanul elnéző és megbocsájító a bécsi udvar németesítő törekvéseivel szemben“. Ennek épen az ellenkezője igaz. A Hajdu Zoltánok — amint a cikk alacsony színvonalából kitűnik — ha hárman összeállnának, akkor sem tudnának olyan nemzeti tettet véghez vinni, mint amelyet Szerb Antal egymaga végzett Irodalomtörténetével. Épen a magyarság igazi értékeinek megbecsülését és mély értékelését sugározza Szerb Antal két kötete. Épen ő az, aki rámutat Kemény Zsigmond és Szegfű Gyula nyomán az elnyomatás korának önkínzó kétségbeesésére, a Bach-politika nyomasztó és megallázó intézkedéseire. Ugylátszik az ő magyarság-szemlélete sokkal mélyebb, semhogy a Hajdu Zoltánok megértsék: „Arany és Kemény látását igazolja, — írja Szerb Antal (II, 14) — hogy az elnyomatás végzetes óráiban a magyarság sokkal inkább megtalálta magát, sokkal magasabbrendű erkölcsi bázisra épített, mint a forradalom vad napjaiban“. Tudnak-e vajjon a Hajdu Zoltánok ilyen gyökeresen írni és a magyar lélek mélységeibe világítani? „Petőfi nemzedékének legkülömb írői a szabadságharc után találják meg igazi hangjukat és igazi föladatukat, az éjben világoskodók és a titkon újrépítők nagy misszióját: Arany János, Kemény, Eötvös, Jókai, Toldy, Vas Gereben, Tompa, Gyulai most teljesítették nagy irodalmi és nemzeti rendeltetésüket“. Így ír Szerb Antal és ezért kapja a Budapesti Szemle kritikásától a nemzetietlen jelzöt. De nézzünk egy Petőfiről szóló részletet: „Ahol mélyebben rejtett dolgok homályába akar hatni, költői ereje egyenletlenebbnek látszik s a Felhők reflexiói nem is mindig sikerültek. Hazafias verseinek... néha féktelenül kitörő nyersségét az idők magyarázzák. A nemzet multja iránt kevés az érzeke... Elbeszélő költeményei egyáltalában csekélyebb alakító és jellemrajzoló erőről tanuskodnak. Aposztolában a szabadságnak őrjögőjét festi“. Kemény beszéd, ugyebár? Csak ott a hiba, hogy ezt Beöthy Zsolt írta (A magyar nemzeti irodalom ismertetése II, 1909: 68)! De nézzünk egy másik nemzeti hőst, akiket általában a Szerb Antal kritikájától félt Hajdu Zoltán: Kazinczyt. A szent öregről a következőket olvassuk: „Kazinczy nyelvújító szenvedélyében annyi rombolást vitt nyelvünkön végbe, mint senki nagy íróink között... Bármennyire tiszteljük is Kazinczyt, nem tudjuk, nevéssünk-e, vagy bosszankodjunk... Nagyot, megbocsáthatatlant síklott... A természet nem látta el biztos ízléssel. Csokonairól, a halott költőről... hol nyílt, hol rejtett megvetéssel szól, sőt rosszindulattal, dúrvasággal... Nem átalja némi címz-mussal nemzeti életünk egyik legnagyobb, a honszerző Árpádot 'becsületes ember' névvel kigunyolni... Haragjában gyalázó szóval illette a nemzet két bálványát, Árpádot, nemzetünk hőrszát, és Vörösmartyt, a kor legnagyobb költőjét, — de meggyalázza elsősorban önmagát“. A finom idegzetű Hajdu Zoltán bizonyára megbotránkozik ezen a könyörtelen Kazinczy-portrén, de — mi tagadás — ezt sem Szerb Antal írta, hanem maga Császár Elemér (A magy. irod. kritika tört. 1925: 34-41), aki igen helyesen az irodalomtudományt felnőttek számára művelői és nem kis-karuakhoz szól gyermekkertészi fuvolázással, mintahogy a Hajdu Zoltánok szeretnék. — Egyéb idézetekről legközelebb.

(Szeged)

Zolnai Béla.